Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти
Кафедра психокорекційної педагогіки та реабілітології

Збірник тез

з нагоди 100-річчя від дня народження Клавдії Турчинської

«ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ ТА ДОРОСЛИМ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»

Київ – 2024

1.Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі / навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. – 208 с.

2.Олійник, Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. Social Work and Education. Vol. 7, No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 178-185. DOI: 10.25128/2520-6230.20.2.3.

3.Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання. Н Сабат. Соціальний педагог 3, 42-46, 2008.

Матющенко Ірина Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ З МЕНТАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОГО СТАНОВЛЕННЯ

Соціально-економічні зміни в нашій державі загострюють актуальність проблеми соціалізації та становлення особистості дитини. Ще більш актуальною ця проблема є для випускників спеціальних шкіл, процес соціалізації яких проходить із значними труднощами, зумовленими їх обмеженими інтелектуальними можливостями.

Сприяння соціалізації дитини – це передусім оптимізація її адаптації до нових умов середовища. Як свідчать наукові дослідження та життєві спостереження, адаптація старшокласників з ментальними порушеннями характеризується низькою ефективністю. Тому, підготовка випускників з ментальними порушеннями до успішної соціалізації та адаптації на порозі їх входження у самостійну життєдіяльність у різних сферах (на виробництві, у сім'ї, колі друзів та ін.) має базуватися на критерії самовизначення і це є одним із пріорітетних завдань спеціального освітнього закладу [1, 2].

У свою чергу, самовизначення особи тлумачиться як свідомий акт вияву та ствердження своєї позиції, яка проявляється у вибірковому ставленні до впливів

конкретної групи (прийнятті одних і відхиленні інших групових впливів). Таке ставлення можливе на основі сформованої спрямованості особистості, передусім її цілей, життєвих планів, інтересів, ідеалів, переконань, самооцінки, тобто мотивів, або усвідомлених спонук активності. Особливу роль у самовизначенні відіграє змістова сторона спрямованості особистості — її ціннісні орієнтації. Саме вони визначають вибірковість ставлення, поведінки та діяльності людини.

Ціннісні орієнтації — це спрямованість на певну ієрархію цінностей, тобто на те, що має для людини певну значущість, відповідає її потребам, особистісним вподобанням і схильностям. У цьому контексті виокремлюють матеріальні і духовні, суспільні та особисті цінності [3].

З огляду на сутність процесу соціалізації, поняття самовизначення та ціннісно-орієнтаційної єдності не протиставляються одне одному. Ціннісно-орієнтаційна єдність має стосуватися передусім одностайного визначення та розуміння найважливіших цілей і завдань, які ставляться перед учнями, класним колективом, а також з переконання у необхідності їх досягнення. Така єдність має стосуватися знання, розуміння та дотримання моральних норм поведінки. Єдність членів групи щодо свідомого прийняття саме цих цінностей, які є соціально-значущими, є необхідною умовою функціонування групи та умовою насамперед успішної адаптації кожного випускника [2].

Водночас, успішність адаптації особи значною мірою залежить від можливості її самовизначення щодо основних сфер життєдіяльності. Тобто важливо забезпечувати становлення та реалізацію як суспільних (колективних), так і особистісних різнобічних цінностей, пов’язаних з різними сферами життєдіяльності за умови їх соціальної значущості.

Варто наголосити, що старшокласники з ментальними порушеннями характеризуються недостатньою сформованістю ціннісних орієнтацій (термінальних (46,1%), інструментальних (30%)). Серед термінальних цінностей (цінностей-цілей) учнями старших класів з ментальними порушеннями визначаються, з одного боку, ті, що задовольняють передусім їх первинні потреби, та з іншого боку, ті, що стосуються саме адаптації – поваги оточуючих.

У них переважають цінності, досягнення яких приносить задоволення, та зрозуміла і звична для них цінність − робота. Більш складні за змістом і для розумінням цінності, що стосуються самопізнання та самовиховання, особистісного та професійного зростання, не є характерними для випускників спеціальної школи.

У зв'язку з цим, виховну роботу у плані сприяння самовизначенню старшокласників з ментальними порушеннями та їх ціннісно-орієнтаційній єдності з колективом необхідно спрямовувати на:

1) визначення й усвідомлення найважливіших цілей і завдань, що ставляться перед кожним учнем та класним колективом щодо основних сфер життєдіяльності в школі (навчання, громадська активність, побут, дозвілля тощо);

2) засвоєння основних норм моралі;

3) сприяння самовизначенню у різних сферах життєдіяльності (на основі життєвого планування);

4) сприяння самореалізації учня в умовах школи.

Таким чином, сприяння самовизначенню випускників з ментальними порушеннями та їх ціннісно-орієнтаційній єдності з колективом передбачає засвоєння учнями знань щодо основних сфер життєдіяльності, навчання їх вмінню планувати свої життєві перспективи, вміння диференціювати особистісні та колективні цілі й завдання; розвиток особистісної ініціативи учнів щодо усіх видів діяльності, прийняття завдань, що ставляться перед класом, та включення у їх розв'язання.

Отже, виходячи із вищевикладеного варто зосередитись на тому, що сприяння процесу соціалізації найефективніше відбувається в умовах цілеспрямованого виховного процесу з використанням корекційно-розвивальних можливостей його змісту, методів і організаційних форм, оскільки найефективніший вплив на випускника спеціальної школи забезпечується системою педагогічної роботи, коли всі її ланки підпорядковані єдиній меті.

Список використаних джерел:

1. Макарчук Н. О. Особистісна саморегуляція підлітків з порушеннями розумового розвитку: Монографія / Н. О. Макарчук. – Київ. : Фенікс, 2014. – 448 с.

2. Мерсіянова Г. М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Мерсіянова Г. М. – К.: Педагогічна думка,2012. – 80 с.

3. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Рохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвєєва, О. П. Рохліна. МОН України. – К. : Знання, 2008. – 359 с.

Михайленко Валерія Валеріївна
старший викладач
кафедри психокорекційної педагогіки
та реабілітології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДИЗАЙНУ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДЛЯ ОСІБ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Ключові слова: безбар'єрний дизайн, ілюстративний матеріал, освітнє середовище, особливі освітні потреби, доступ до інформації, технологічні рішення, інклюзивна освіта, універсальний дизайн.

Планування будь-якого виробу або оточення включає у себе розгляд різноманітних чинників, таких як естетика, інженерні рішення, екологічні аспекти, питання безпеки, галузеві стандарти та вартість. Зазвичай дизайн створюється з орієнтацією на "середнього" користувача. У протилежність цьому, "універсальний дизайн (УД)" означає, згідно із визначенням Центру універсального дизайну, "створення продуктів і оточень, які можуть бути використані всіма людьми, наскільки це можливо, без необхідності адаптації чи спеціалізованого дизайну" (www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/about_ud.htm).

Коли принципи УД застосовуються в навчальних закладах, освітні продукти та середовище враховують потреби потенційних учнів з різними характеристиками. Інвалідність лише одна з багатьох можливих характеристик